

бізнесу відповідним методичним інструментарієм сприятиме його активізації та підвищенню рівня обґрунтованості інвестиційних рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент : учеб. курс / И. А. Бланк. — К. : Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. — 448 с.
2. Крейнина М. Н. Анализ финансового состояния и инвестиционной привлекательности акционерных обществ в промышленности, строительстве и торговле / М. Н. Крейнина. — М. : Дело и Сервис, 1994. — 256 с.
3. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій : Затверджено наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій № 22 від 23.02.98 // Державний інформ. бюл. про приватизацію. — 1998. — № 7. — С. 18.
4. Донцов С. С. Оценка инвестиционной привлекательности предприятия посредством анализа надежности его ценных бумаг / С. С. Донцов // Финансовый менеджмент. — 2003. — № 3. — С. 78—84.
5. Epstein G. A. Capital flight and capital controls in developing countries / G. A. Epstein. — UK : Edward Elgar Publishing Ltd, 2005. — 454 с.
6. Meyer K. E. Investment strategies in emerging markets / K. E. Meyer. — UK : Edward Elgar Publishing Ltd, 2004. — 280 с.
7. Супрун С. Д. Оцінка ефективності інвестиційних проектів підприємств / С. Д. Супрун, С. В. Юхимчук // Фінанси України. — 2003. — № 4. — С. 82—87.
8. Капітальні інвестиції в Україні у 2007-2011 роках : стат. зб. [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. — Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/druk/katalog/kat_u/publ6_u.htm.
9. Мархонос С. М. Туристична сфера як фактор підвищення інвестиційної привабливості регіону / С. М. Мархонос, Н. П. Турло // Економіка. Управління. Інновації. — 2012. — № 1(7). — С. 9—11.
10. Управление инвестициями / [под ред. В. В. Шеремет, В. М. Павлюченко, В. Д. Шапиро и др.]. — М. : Высшая школа, 1998. — 416 с.
11. Гайдучський А. П. Оцінка інвестиційної привабливості економіки / А. П. Гайдучський // Економіка і прогнозування. — 2004. — № 3. — С. 119—128.
12. Носова О. В. Оцінка інвестиційної привабливості України: основні підходи / О. В. Носова // Економіка і прогнозування. — 2003. — № 3. — С. 119—137.
13. Інвестування : підруч. / [В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко, О. П. Коюда]. — К. : Знання, 2008. — 452 с.

УДК 658.153:005.521

ПОТОЧНІ ФІНАНСОВІ ПОТРЕБИ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Бугай В.З., к.е.н., доцент, Горбунова А.В., к.е.н., доцент

Запорізький національний університет

Обґрунтовано необхідність при управлінні формуванням оборотного капіталу підприємств використовувати показник поточних фінансових потреб. Досліджено основні чинники, що впливають на формування величини поточних фінансових потреб суб'єктів господарювання. Доведена доцільність управління готівковими коштами на основі регулювання суми власних оборотних коштів і поточних фінансових потреб.

Ключові слова: оборотні активи, поточні зобов'язання, поточні фінансові потреби, власний оборотний капітал.

Бугай В.З., Горбунова А.В. ТЕКУЩИЕ ФИНАНСОВЫЕ ПОТРЕБНОСТИ КАК ИНСТРУМЕНТ УПРАВЛЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЕМ ОБОРОТНОГО КАПИТАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ / Запорожский национальный университет, Украина

Обоснована необхідність при управленні формуванням оборотного капіталу підприємств використовувати показатель текущих финансовых потребностей. Исследованы основные факторы, влияющие на формирование величины текущих финансовых потребностей субъектов хозяйствования. Доказана целесообразность управления наличными средствами на основе регулирования суммы собственных оборотных средств и текущих финансовых потребностей.

Ключевые слова: оборотные активы, текущие обязательства, текущие финансовые потребности, собственный оборотный капитал.

Bugay V.Z., Gorbunova A.V. CURRENT FINANCIAL NECESSITIES AS INSTRUMENT OF MANAGEMENT FORMING OF FLOATING CAPITAL OF ENTERPRISE / Zaporizhzhya National University, Ukraine

A necessity to use the index of current financial necessities is grounded at a management forming of floating capital of enterprises. Basic factors which influence on forming of size of current financial necessities of management subjects are investigational. Expedience of management available facilities is well-proven on the basis of adjusting of amount of own circulating monies and current financial necessities.

Key words: werewolf assets, current liabilities, current financial necessities, property circulating asset.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Напрями підвищення ефективності формування оборотних коштів різноманітні, проте вони пов'язані з існуванням альтернативних напрямів управління ними.

Поточна ліквідність – одна з найбільш важливих характеристик фінансового стану підприємства, яка визначає можливість своєчасно оплачувати рахунки і фактично є одним із показників банкрутства. Для власників підприємства недостатня ліквідність може означати зниження прибутковості, часткову або повну втрату капіталу. Для кредиторів низька ліквідність боржника може свідчити про високий рівень імовірності затримок у сплаті відсотків та основної суми боргу. Поточний стан ліквідності підприємства також впливає на його взаємовідносини з діловими партнерами (покупцями та постачальниками товарів і послуг). Отже, рівень ліквідності, по суті, визначає фінансові можливості підприємства і є найважливішим індикатором його життєздатності. Забезпечення ефективного управління формуванням оборотного капіталу є основою підтримання ліквідності й платоспроможності підприємств на необхідному рівні. При цьому важливим показником, який забезпечує можливість управляти потоком готівкових коштів, є поточні фінансові потреби.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню питань економічної сутності поточних фінансових потреб та їх ролі в підтриманні життєздатності суб'єктів господарювання присвячено ряд робіт. Цей термін уперше був запропонований Є. С. Стояною [1]. Поточні фінансові потреби (ПФП) вона пропонує розраховувати за формулою: $ПФП = ОА - ГК - КЗ$, де ОА – оборотні активи; ГК – грошові кошти; КЗ – кредиторська заборгованість.

Бочаров В. В. і Леонтьев В. Е. під поточними фінансовими потребами розуміють різницю між засобами, авансованими в оборотні активи (без грошових коштів), і сумою кредиторської заборгованості за товарними операціями або загальною її величиною. Вони стверджують, що ПФП спричиняють безпосередній вплив на фінансовий стан підприємства, оскільки характеризують його потребу в короткостроковому банківському кредиті [2]. Таку точку зору підтримують Н. М. Дєєва і В. Я. Олійник [3]. Кузнецова С. А. ототожнює поточні фінансові потреби з обсягом робочого капіталу [4].

Визначення сутності фінансового циклу підприємства в ряду авторів [5, 6] збігається з найбільш часто вживаним трактуванням поточних фінансових потреб. Проте в науковців немає єдиної думки щодо складових формули визначення фінансового циклу: $ФЦ = T_3 + T_{ДЗ} - T_{КЗ}$, де ФЦ – тривалість фінансового циклу; T_3 – тривалість обороту запасів товарно-матеріальних цінностей; $T_{ДЗ}$ – тривалість обороту дебіторської заборгованості; $T_{КЗ}$ – тривалість обороту кредиторської заборгованості. Так, запаси трактуються як запаси матеріальних цінностей та готової продукції, оптимальний запас, виробничий запас, дебіторська заборгованість – як кошти в розрахунках, іноді до неї включають платежі в бюджет і позабюджетні платежі, які не формують дебіторську заборгованість, не робиться поділ на нормальну і невикористану дебіторську заборгованість, кредиторська заборгованість може визначатися як поточні зобов'язання, як заборгованість, що об'єднує рахунки до сплати, накопичені видатки, короткострокові види банківського кредитування, комерційний кредит тощо.

НЕВИРІШЕНІ РАНІШЕ ЧАСТИНИ ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Незважаючи на розроблені методичні підходи до управління формуванням оборотного капіталу підприємств, їхнє використання на підприємствах не завжди може дати очікувані результати, а отже, призвести до прийняття необґрунтованих управлінських рішень, які можуть сприяти погіршенню

платоспроможності, втраті ділового іміджу підприємства у діловому світі. При цьому в практиці господарювання ще недостатньо використовується методичний підхід управління формуванням оборотного капіталу, який ґрунтується на показнику поточних фінансових потреб. Практичне значення має розробка пропозицій щодо скорочення поточних фінансових потреб з метою поліпшення платоспроможності підприємств.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження економічної сутності показника поточних фінансових потреб, розробка комплексу заходів щодо оптимізації їх величини з метою забезпечення ефективного формування оборотного капіталу і підтримання платоспроможності підприємства на необхідному рівні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для визначення потреби в оборотному капіталі підприємства у вітчизняній науковій літературі переважає використання такого показника як фінансовий цикл, який вимірюється, як правило, у днях. Такий методичний підхід має суттєві недоліки [7]:

- 1) на практиці його не завжди легко застосовувати, тому що він вимагає розрахунку багаточисельних строків оборотності і використання вагомості, визначення яких рідко буває очевидним.
- 2) не можна обмежитися розрахунком строків оборотності за звітний період. Необхідно коригувати ці строки залежно від значень, які передбачаються в ході управління запасами, дебіторською заборгованістю клієнтів і кредиторською заборгованістю постачальників. Щоб бути ефективним, цей метод повинен брати до уваги численні гіпотези і норми; він повинен бути нормативним.
- 3) цей метод дозволяє визначати тільки циклічну фінансову потребу підприємства, тобто метод дозволяє виміряти мінімальну потребу в оборотному капіталі.
- 4) ця потреба називається середньою потребою, заснована на оцінці середніх строків оборотності. Використання цього методу є проблематичним, щоб передбачити фінансову рівновагу підприємства з нерівномірною діяльністю в часі.

Зарубіжні автори у своїх дослідженнях не використовують термін «фінансовий цикл». Так, Б. Коласс користується терміном «фінансові потреби» [7], Ф. Ченг і І. Джозеф – «цикл руху потоків грошових коштів» [8], П. Етріл – «операційний цикл обороту грошових коштів» [9].

Враховуючи викладене, економічно більш обґрунтованим, на нашу думку, при визначенні потреби в оборотному капіталі підприємства є використання терміна «поточні фінансові потреби», запропонованого Є. С. Стояновою.

У результаті здійснення господарської діяльності підприємству необхідно закуповувати сировину, матеріали, сплачувати за паливе, електроенергію, формувати запаси товарно-матеріальних цінностей, надавати відстрочку платежу покупцям і т.д. Тому воно відчуває короткострокові потреби в грошових засобах, джерелом фінансування яких є власний і залучений капітал.

Важливу роль у фінансуванні оборотних активів відіграє власний оборотний капітал. Мінімальне значення цього показника доцільно встановлювати не менше 10%, а оптимальний розмір – 30-60% від загального обсягу оборотних активів [2].

Додатна величина і зростання власного оборотного капіталу свідчить про поліпшення фінансових можливостей підприємства. Проте важливою є оцінка самої його величини.

Для визначення величини власного оборотного капіталу, мінімально необхідної для підприємства в умовах роботи, що склалися, слід звернутися до правила фінансового менеджменту: за рахунок власних засобів повинні бути профінансовані найменш ліквідні активи (виробничі запаси, незавершене виробництво).

Порівняння фактичної величини власного оборотного капіталу з його розрахунковим мінімально допустимим значенням дозволяє зробити висновок про достатність чи дефіцит власних засобів, що спрямовуються на фінансування оборотних активів, а саме:

$$\begin{array}{l}
 > 0 \text{ (Достатність власних засобів)} \\
 \text{OA} - \text{ПЗ} - (\text{ВЗ} + \text{НВ}) \\
 < 0 \text{ (Дефіцит власних засобів)},
 \end{array}
 \tag{1}$$

де OA – оборотні активи;

ПЗ – поточні зобов'язання;

ВЗ – виробничі запаси;

НВ – незавершене виробництво.

Перевищення фактичного в порівнянні з мінімально необхідним рівнем власного оборотного капіталу дозволить підприємству в перспективі витримати більш високе фінансове навантаження, зокрема, здійснювати значні інвестиції або подолати періоди спаду обсягів реалізації продукції. Такий запас власних ресурсів являє собою можливість значного зростання позичкового капіталу, у разі виробничої необхідності, яку може допустити підприємство без втрати фінансової стійкості.

Дослідження свідчать, що зростання обсягу чистого прибутку і реалізація оптимальної дивідендної політики – це могутній важіль нарощування суми власного оборотного капіталу підприємства, забезпечення надійності фінансування оборотних активів.

Важливе значення для аналізу і оцінки достатності оборотних коштів для фінансування оборотних активів, як свідчить практика господарювання, має розрахунок поточних фінансових потреб підприємства.

Доки сировина, матеріали, готова продукція не перетворилися на грошові кошти, то вони самим перебуванням на певній фазі операційного циклу викликають потребу в оборотних коштах. Відвантажена, але не оплачена продукція споживачами, генерує дебіторську заборгованість, яка вимагає відповідного покриття оборотними коштами. Тобто сам факт наявності виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, а також дебіторської заборгованості всіх видів свідчить про потребу відповідної суми оборотних коштів для їхнього фінансування.

Промислові підприємства мають значні обсяги поточних фінансових потреб, що пов'язано з такими причинами:

- 1) наявністю значних сум виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції;
- 2) відволікання значних сум в дебіторську заборгованість, що здебільшого пов'язано з труднощами збуту, недосконалою кредитною політикою підприємств.

ПФП безпосередньо впливають на фінансовий стан підприємства, тому що характеризує його потребу в додаткових джерелах фінансування. У цьому зв'язку важливе значення має виявлення і аналіз основних чинників, що впливають на формування величини поточних фінансових потреб. На величину ПФП впливають такі чинники (табл. 1).

Таблиця 1 – Основні чинники, що впливають на величину поточних фінансових потреб підприємства

№ з/п	Чинники	Механізм впливу на ПФП
1.	Темпи інфляції	В умовах високої інфляції, що перевищує 10-12% за рік, вартість виробництва будь-якого товару з часом зростає. Тут виникає інфляція витрат виробництва, основна причина якої – високі ціни на продукцію і послуги природних монополій (паливно-енергетичний комплекс, залізничний транспорт і т. ін.), а також на імпортовані сировину, матеріали і обладнання. Якщо підприємство не зможе забезпечити на свою продукцію ціни з достатнім рівнем рентабельності, то не буде можливості оплатити наступні експлуатаційні витрати доходами від реалізації попередньої продукції.
2.	Стан ринкової кон'юнктури	У результаті падіння попиту на продукцію знижуються ціни, зменшуються обсяги виручки від реалізації, погіршуються фінансові можливості щодо підтримання обсягу виробництва на плановому рівні.
3.	Довжина виробничого і збутового циклів	Чим швидше сировина і матеріали перетворюються в готову продукцію, а остання після її реалізації – у грошові кошти, тим менше іммобілізовано оборотних коштів у виробничі запаси, незавершене виробництво, готову продукцію на складі і дебіторську заборгованість і коротший виробничий і збутовий цикли. Тому зменшується потреба в ПФП.
4.	Темпи зростання виробництва	Оскільки ПФП впливають безпосередньо із величини обороту, постільки і величина їх змінюється паралельно динаміці обороту. Більший обсяг випуску вимагає і більших витрат коштів на сировину, матеріали, енергоносії тощо. Крім того, в умовах інфляції підприємства намагаються створювати наднормативні запаси сировини, щоб не переплачувати за неї після чергового зростання цін.

5.	Величина і норма доданої вартості	Чим нижча норма доданої вартості, тим більшою мірою комерційний кредит постачальників здатен компенсувати клієнтську заборгованість. Найбільш довгий виробничий і збутовий цикли спостерігаються якраз у підприємств з високою нормою доданої вартості. У таких підприємств значні запаси готової продукції, потреба в сировині відносно невелика. Це змушує підприємства нарощувати дебіторську заборгованість і одночасно знижує роль кредиторської заборгованості в задоволенні ПФП.
6.	Величина маржинального доходу	Чим нижчий обсяг маржинального доходу (Виручка від реалізації – Змінні витрати), тим більшою мірою кредит постачальників може компенсувати дебіторську заборгованість покупців.

Важливе практичне значення для удосконалення фінансування оборотних активів має дослідження обсягів і співвідношення власного оборотного капіталу та поточних фінансових потреб підприємства. Теоретично можливі такі варіанти співвідношення обсягів аналізованих показників (табл. 2).

Таблиця 2 – Можливі співвідношення обсягів власного оборотного капіталу і поточних фінансових потреб

Показники	Варіанти					
	1	2	3	4	5	6
Власний оборотний капітал	> 0	> 0	< 0	> 0	< 0	< 0
Поточні фінансові потреби	> 0	> 0	> 0	< 0	< 0	< 0
Грошові кошти	> 0	< 0	< 0	> 0	> 0	< 0

По кожному з варіантів на умовних прикладах проаналізовано забезпеченість підприємства ресурсами і можливі управлінські рішення фінансових менеджерів стосовно обґрунтованого залучення і ефективного використання оборотного капіталу.

Варіант 1

Власний оборотний капітал = 200 млн. грн.

Поточні фінансові потреби = 150 млн. грн.

Грошові кошти = 200 – 150 = 50 млн. грн.

Підприємство власними оборотними коштами покриває поточні фінансові потреби і створює вільний залишок грошових активів. У такій ситуації підприємству доцільно зробити поточні фінансові вкладення, з урахуванням можливих платежів ближчим часом, а також ефективності поточних фінансових інвестицій. За умови, що тенденції руху грошових потоків по підприємству за минулий період зберуться і надалі немає підвищеного ризику розриву ліквідності, то в ринкові цінні папери можна вкласти таку суму:

$$ПФІ = ВР_о \times \frac{ГА}{ВР_ф}, \quad (2)$$

де ПФІ – сума поточних фінансових інвестицій;

ВР_о – очікувана виручка від реалізації у плановому періоді;

ГА – середній залишок грошових коштів на рахунку в банку за термін вкладення в поточні фінансові інвестиції;

ВР_ф – фактична виручка від реалізації за відповідний період минулого року.

Отже, у варіанті 1 спостерігається ідеальна ситуація, коли власними оборотними коштами покриваються операційні потреби, є вільний залишок грошових засобів, який можна використати для оплати ближчих витрат, сформувати необхідний страховий запас готівки і, при можливості, зробити короткотермінові фінансові вкладення.

Варіант 2.

Власний оборотний капітал = 150 млн. грн.

Поточні фінансові потреби = 200 млн. грн.

Грошові кошти = 150 – 200 = -50 млн. грн.

Підприємство, хоча і має позитивне значення власного оборотного капіталу, але не в змозі профінансувати поточні фінансові потреби в повному обсязі. Така ситуація породжує дефіцит готівки і змушує підприємство вдаватися до банківського кредиту.

Для зменшення потреби в залучених коштах у випадку високого ризику зниження фінансової стійкості підприємства необхідно збільшити суму власного оборотного капіталу і скоротити поточні фінансові потреби.

Основними напрямками збільшення суми власного оборотного капіталу можуть бути: нарощування обсягу чистого прибутку, оптимізація дивідендної політики, впровадження управлінського обліку, удосконалення управління дебіторською заборгованістю, висока відповідальність підприємства за формування і збереження власних оборотних коштів та їх цільове використання, своєчасне фінансування приросту нормативу оборотних коштів [2].

Зменшити поточні фінансові потреби можна за рахунок реалізації чинників, поданих у табл. 1.

Варіант 3.

Власний оборотний капітал = -150 млн. грн.

Поточні фінансові потреби = 50 млн. грн.

Грошові кошти = $-150 - 50 = -200$ млн. грн.

Підприємство має значний дефіцит готівки і повністю залежить від кредитів. У такій ситуації існує високий ризик припинення фінансування підприємства кредиторами, що призведе до поглиблення фінансової кризи і можливого його банкрутства. Для попередження кризи доцільно завчасно розробити і реалізувати фінансові рішення, подані в попередньому варіанті.

Варіант 4.

Власний оборотний капітал = 150 млн. грн.

Поточні фінансові потреби = -100 млн. грн.

Грошові кошти = $-150 - (-100) = 250$ млн. грн.

Підприємство створює надлишок ресурсів оборотних коштів, тому виникає надлишок грошових засобів, що свідчить про недосконалий фінансовий менеджмент на підприємстві.

Для ефективного використання грошових коштів їх доцільно спрямовувати на довго- та короткострокові фінансові вкладення. Якщо вкласти грошові кошти в короткострокові фінансові інвестиції, то це збільшить позареалізаційні поточні фінансові потреби. Наприклад, при купівлі короткострокових цінних паперів на суму 140 млн. грн при 150 млн. грн власного оборотного капіталу поточні фінансові потреби складуть: $(-100 + 140) = 40$ млн. грн. Грошові кошти зменшаться до $(250 - 140) = 110$ млн. грн.

Варіант 5.

Власний оборотний капітал = -150 млн. грн.

Поточні фінансові потреби = -250 млн. грн.

Грошові кошти = $-150 - (-250) = 100$ млн. грн.

Підприємству бракує постійних ресурсів для фінансування оборотних активів. У такій ситуації необхідно використовувати надлишок поточних ресурсів у порівнянні з поточними потребами як джерело фінансування.

Підприємство має можливість одержати надлишок поточних ресурсів у порівнянні з поточними потребами завдяки досконалому управлінню дебіторською і кредиторською заборгованістю, а також товарно-матеріальними запасами. Але в такій ситуації є великий ризик втрати контролю управління фінансовими потоками підприємства. Зростання дебіторської заборгованості чи неблагоприємні зміни умов розрахунків з кредиторами можуть поставити підприємство в критичний стан і призвести до втрати платоспроможності.

Тут доцільно реалізувати фінансові рішення, надані для умов другого варіанта.

Варіант 6.

Власний оборотний капітал = -150 млн. грн.

Поточні фінансові потреби = -100 млн. грн.

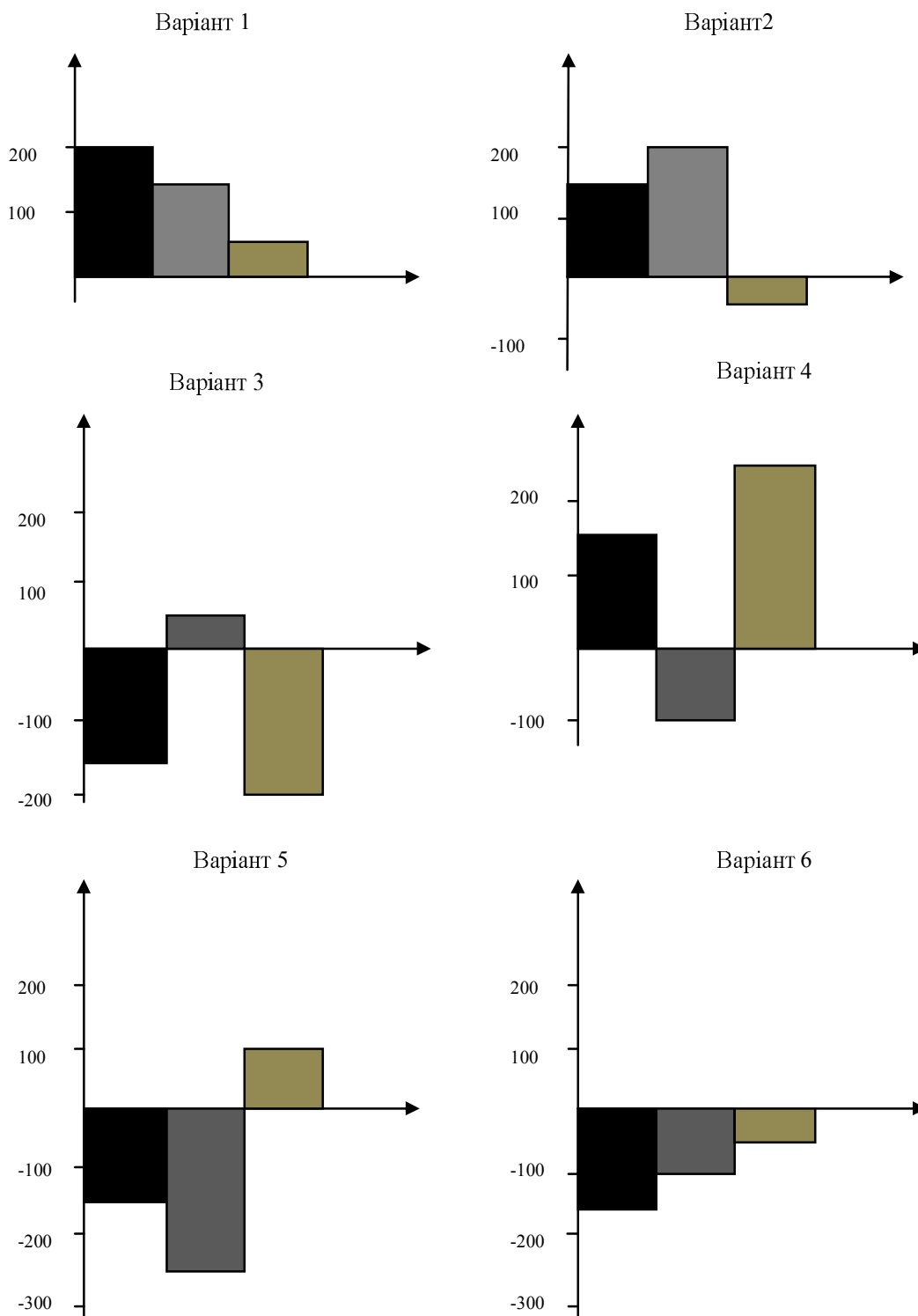
Грошові кошти = $-150 - (-100) = -50$ млн. грн.

У такій фінансовій ситуації бракує власного оборотного капіталу. Майже на 67% він покривається завдяки від'ємному значенню поточних фінансових потреб, а решта (33%) покривається короткостроковими банківськими кредитами.

Для підприємства такий стан слугує продовженням попереднього. Але, якщо раніше підприємство залежало від клієнтів і постачальників, то зараз – ще і від кредиторів. Отже, тут спостерігається хитка рівновага і високий фінансовий ризик втрат.

Для попередження виникнення кризового стану підприємства необхідно поповнити власний оборотний капітал, використовуючи заходи, запропоновані у варіанті 2.

Залежність величини грошових коштів від співвідношення суми власних оборотних коштів і поточних фінансових потреб подано на рис. 1.

Умовні позначення:

Власні оборотні кошти

Поточні фінансові потреби

Грошові кошти

Рис. 1. Залежність величини грошових коштів від співвідношення суми власних оборотних коштів і поточних фінансових потреб

Поданий рисунок наочно свідчить про те, що підприємства повинні прагнути звести величину поточних фінансових потреб до від'ємної величини. Проте такий висновок стосується, як правило, торговельних підприємств. Прикладом можуть бути гіпермаркети, що експлуатують великі площі. Його клієнти

сплачують готівкою і користуються відстрочкою платежу, наданою постачальниками, яка перевищує термін складування товарів, призначених до продажу.

Формулу розрахунку ПФП, подану вище, можна записати так: $\text{ПФП} = 3 + \text{ДЗ} - \text{КЗ}$, де 3 – запаси товарно-матеріальних цінностей; ДЗ – дебіторська заборгованість.

Для того, щоб ПФП були від'ємною величиною, необхідно, щоб справджувалась така нерівність: $3 + \text{ДЗ} < \text{КЗ}$. За таких умов підприємство буде неплатоспроможним, про що свідчить величина коефіцієнта поточної ліквідності (Кпл). Грошові кошти промислових підприємств у структурі оборотних активів складають невелику частку (10-15%), а тому ігнорування їх суми при розрахунку Кпл не суттєво вплине на його величину. Звідси $\text{Кпл} < 1$. Нормативне ж значення цього показника складає не менше 2,0 [10].

Для виявлення основних чинників, які впливають на формування поточних фінансових потреб, побудуємо кореляційну модель. Статистичною базою слугували показники діяльності машинобудівних акціонерних товариств «Запорізький автомобілебудівний завод» і «Запоріжтрансформатор», причому дані за кожний з двадцяти кварталів взяті як самостійні спостереження.

На першому етапі кореляційного аналізу до моделі було включено такі чинники: власний оборотний капітал (x_1), оборотні активи (x_2), необоротні активи (x_3), дебіторська заборгованість (x_4), поточні зобов'язання (x_5), темп зростання виручки від реалізації продукції (x_6), темп зростання витрат на виробництво продукції (x_7), термін обороту запасів (x_8), термін обороту дебіторської заборгованості (x_9), термін обороту кредиторської заборгованості (x_{10}).

Аналіз свідчить, що по обох підприємствах на зростання поточних фінансових потреб впливають такі чинники: власний оборотний капітал, необоротні активи, тривалість обороту дебіторської заборгованості.

Зменшує поточні фінансові потреби сума оборотних активів, довгострокових зобов'язань і тривалість обороту кредиторської заборгованості.

По підприємству «Запорізький автомобілебудівний завод» за критерієм Стюдента статистично значущими виявилися тільки показники власного оборотного капіталу (x_1) і поточних зобов'язань (x_5), по підприємству «Запоріжтрансформатор» – оборотні активи (x_2), термін обороту дебіторської заборгованості (x_9) і термін обороту кредиторської заборгованості (x_{10}).

Емпірична функція регресії по підприємству «Запорізький автомобілебудівний завод» має такий вигляд:

$$Y = -106,839 + 1,036x_1 + 0,475x_5.$$

Статистичний аналіз одержаного рівняння свідчить, що воно є значущим: F-критерій дорівнює 166,71 при табличному значенні 2,978 (з ймовірністю 95%). Коефіцієнт детермінації $R = 0,9946$. Тобто при впливі усієї множини чинників на величину поточних фінансових потреб підприємства частка аналізованих складає більше 99%.

Емпірична функція регресії по підприємству «Запоріжтрансформатор» має такий вигляд:

$$Y = -52,330 - 0,839x_2 + 1,865x_9 + 3,215x_{10}.$$

Статистичний аналіз одержаного рівняння свідчить, що воно є значущим: F-критерій дорівнює 1806,53 при табличному значенні 2,978 (з ймовірністю 95%). Коефіцієнт детермінації $R = 0,9997$. Тобто при впливі усієї множини чинників на величину поточних фінансових потреб підприємства частка аналізованих складає більше 99%.

ВИСНОВКИ

Грошові кошти є регулятором рівноваги між власними оборотними коштами і поточними фінансовими потребами. Для прийняття рішень з управління готівковими коштами необхідно аналізувати дані за досить довгий період і виявляти спрямованість головних структурних змін.

Аналіз свідчить, що на зростання поточних фінансових потреб впливають такі чинники, як власний оборотний капітал, необоротні активи, тривалість обороту дебіторської заборгованості. Зменшують поточні фінансові потреби сума оборотних активів, довгострокових зобов'язань і тривалість обороту кредиторської заборгованості.

Наявність власного оборотного капіталу не завжди є надійним джерелом фінансування оборотних активів підприємства. Для уникнення дефіциту готівки обов'язковою є така умова: сума власних оборотних коштів перевищує суму поточних фінансових потреб. Тому управління грошовими коштами в кінцевому рахунку повинно забезпечувати регулювання обсягу власних оборотних коштів і поточних фінансових потреб, які залежать не стільки від тактичних, скільки від стратегічних рішень фінансових менеджерів підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стоянова Е. С. Финансовый менеджмент : учеб. / Е. С. Стоянова. — М. : Перспектива, 2001. — 612 с.
2. Бочаров В. В. Корпоративные финансы / В. В. Бочаров, В. Е. Леонтьев. — СПб. : Питер, 2002. — 544 с.
3. Управління корпоративними фінансами : навч. посіб. / [Н. М. Деева, В. Я. Олійник, Т. Ф. Григораш та ін.]. — К. : Центр навчальної літератури, 2007. — 200 с.
4. Кузнецова С. А. Финансовый менеджмент у схемах і таблицях : навч. посіб. / С. А. Кузнецова. — Дн-ськ : Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля, 2011. — 180 с.
5. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент / В. В. Ковалев. — М. : Финансы и статистика, 1999. — 768 с.
6. Крамаренко Г. А. Финансовый менеджмент : слайд-конспект / Г. А. Крамаренко, О. Е. Чорная. — Дн-ск : Изд-во ДУЭП, 2008. — 164 с.
7. Коласс Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы: учеб. пособ. / Б. Коласс ; [пер. с франц. под ред. проф. Я. В. Соколова]. — М. : Финансы, ЮНИТИ, 1997. — 576 с.
8. Ченг Ф. Финансы корпораций: теория, методы и практика / Ф. Ченг, И. Джозеф ; [пер. с англ.]. — М. : ИНФРА-М, 2000. — XVIII. — 686 с.
9. Этрилл П. Финансовый менеджмент для неспециалистов / П. Этрилл ; [пер. с англ. под ред. Е. Н. Бондаревской]. — [3-е изд.]. — СПб. : Питер, 2007. — 608 с.
10. Про методичні рекомендації щодо проведення аналізу фінансового стану підприємства-боржника при отриманні відстрочки (розстрочки) [Лист Державної податкової адміністрації України] // Вісник податкової служби України. — 1998. — № 14. — С. 51—58.

УДК 339.138(075.8)

МАРКЕТИНГОВА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ПРОМИСЛОВОСТІ

Калиниченко М.П., к.е.н., доцент

Донецький національний університет

У статті встановлено, що пріоритети реструктуризації системи управління визначає домінуюча на підприємстві бізнес-модель (виробнича, фінансова, маркетингова або ринкова) і характер проблем, з якими стикається підприємство (стратегічні або тактичні). Впровадження маркетингової концепції управління вимагає забезпечення і підтримки ринкової орієнтації та проведення перетворень на стратегічному рівні управління підприємством.

Розроблено науково-методичне забезпечення процесу проведення маркетингової (орієнтованої на ринок) реструктуризації системи управління на промислових підприємствах на основі дифузії ринкової бізнес-моделі маркетингового управління, яка орієнтована при здійсненні ресурсного обміну на узгодження економічних інтересів зі стейкхолдерами та на вимоги ринку. Запропоновано алгоритм проведення маркетингової реструктуризації системи управління на промисловому підприємстві як послідовність певних етапів. Для того, щоб програма маркетингової реструктуризації мала комплексний характер, рекомендується поєднання проектного підходу та інструментарію бізнес-інжинірингу.

Ключові слова: маркетингова реструктуризація, система управління, маркетингове управління, промислове підприємство.

Калиниченко М.П. МАРКЕТИНГОВАЯ РЕСТРУКТУРИЗАЦИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ПРОМЫШЛЕННОСТИ / Донецкий национальный университет, Украина

В статье установлено, что приоритеты реструктуризации системы управления определяет доминирующая на предприятии бизнес-модель (производственная, финансовая, маркетинговая или рыночная) и характер проблем, с которыми сталкивается предприятие (стратегические или тактические). Внедрение маркетинговой концепции управления требует обеспечения и поддержки